

Novu Vladu čeka predan, koordiniran i svrsishodan rad

Politička retorika pothranjuje uvjerenje da privatno vlasništvo donosi osiromašenje građana, iscrpljivanje resursa i nepravedno bogaćenje uskog sloja stanovništva. Koliko je god to apsurdno nakon otkrivanja niza korupcijskih afera u javnom sektoru, takva retorika još uvijek nailazi na široko prihvaćanje.

Razgovarala: Aleksandra Zrinušić

Sandra Švaljek, ravnateljica Ekonomskog instituta u Zagrebu

Ekonomija je vrlo kompleksan pojam u teoriji, posebice u praksi, a osobito u ovom gospodarskom trenutku u Hrvatskoj. Baviti se ekonomijom u bilo kojem smislu zahtjevan je posao, pun turbulencija i svakodnevnih izazova. O ljubavi prema ekonomiji te trendovima i budućnosti hrvatskoga gospodarstva razgovarali smo s doktoricom znanosti Sandrom Švaljek, koja je bila jedina žena u Vladinu Ekonomskom vijeću, tj. njegova potpredsjednica, danas članicom Savjeta HNB-a te ravnateljicom Ekonomskog instituta u Zagrebu.

Javnost Vas najviše prepoznaje po ulozi jedne od savjetnica Jadranke Kosor, no Vi ste puno više od toga. Jeste li oduvijek znali da će Vaš profesionalni interes biti usmjeren ekonomiji?

Ekonomija je u moj život ušla spletom okolnosti, a između ostaloga i zbog toga što sam prije odabira studija imala različite i raznorodne interese koje nije bilo lako pretočiti u neki konkretni izbor životnog poziva. Ekonomija mi se učinila kao područje znanja koje dopušta razvoj karijere u vrlo različitim smjerovima jer omogućava da osoba koja se njome bavi iskoristi različite talente koje posjeduje – bilo da se radi o talentima za kvantitativne analize, za aktivno sudjelovanje u razvoju zajednice, za poduzetništvo, ili za proučavanja društvenih i međuljudskih odnosa.

Doista, moje iskustvo pokazuje da je ekonomija široko područje, a osim toga se i vrlo brzo razvija pa teško može dosaditi. Zbog svega toga ne mogu požaliti što je moj život u profesionalnom smislu doista obilježen ekonomskim istraživanjima i ekonomijom općenito. No, entuzijazam za bavljenje ekonomijom u mojem slučaju sigurno proizlazi i iz bavljenja istraživanjima, jer svako novo istraživanje znači i otkrivanje novih međuzavisnosti, zanimljivih podataka, činjenica i nalaza.

Kojim se područjem ekonomije najviše bavite?

Možda to može izgledati neobično, ali uvijek me intrigiraju teme povezane s fiskusom u najširem smislu – bilo da se radi o fiskalnoj politici, porezima, različitim elementima državne potrošnje, kao što su zdravstvo, mirovine i javne investicije, ili o upravljanju javnim dugom. Za razumijevanje ovih tema nužno je pozna-

vanje mikroekonomike i makroekonomike, te uvažavanje privatnih i općih, javnih interesa, pa ih to čini i zahtjevnim za istraživanje, ali i interesantnim.

Koje Vam je područje najzanimljivije?

Posebno volim spoj javnih financija i političke ekonomije, odnosno različite teorije koje objašnjavaju što sve utječe na to kako političari donose ekonomske odluke, na čemu svoje odluke temelje birači, te kako se njihove preferencije pretvaraju u javne politike.

Od 2005. godine ravnateljica ste Ekonomskog instituta u Zagrebu, javnog znanstvenog instituta koji provodi znanstvena i razvojna istraživanja u polju ekonomije. Koliko je zahtjevno voditi istraživački tim Instituta?

Vođenje bilo koje skupine ljudi radi postizanja zajedničkih ciljeva zahtjevan je posao jer iziskuje sposobnost motiviranja i usmjeravanja energije prema ostvarivanju ciljeva, održavanja harmoničnih odnosa, prepoznavanja talenata pojedinaca, dobar uvid u okolnosti u okruženju i predviđanje budućih kretanja. Sve to vrijedi i za vođenje istraživačke institucije.

Osim toga, moje je stajalište da znanstvena zajednica općenito mora biti naprednija od ostatka društva, otvorena prema novome, da mora slijediti i nametati visoke etičke standarde te biti spremna i sposobna svoje spoznaje učiniti javnim, razumljivim i korisnim. Ta načela nisam nikada napuštala tijekom svojeg, sada već dugog ravnateljskog staža, iako je ponekad bilo okolnosti i događaja koji su me obeshabivali.

Nakon donošenja programa gospodarskog oporavka u travnju 2010. Ekonomsko vijeće više nije imalo utjecaja na Vladinu ekonomsku politiku. U kojoj ste se mjeri slagali s donesenim mjerama Vlade?

Vlada je donijela određene mjere iz programa koje su bile važne i koje će sigurno imati pozitivnih učinaka, kao što je smanjenje efektivnog opterećenja porezom na dohodak, unapređenje upravljanja javnim dugom, donošenje zakona o fiskalnoj odgovornosti, uvođenje centraliziranog sustava javne nabave, donošenje nekoliko mjera za povećanje dugoročne održivosti mirovinskog sustava itd.

No, Program gospodarskog oporavka bio je mnogo obuhvatniji i ambicioznije postavljen, pa je osnovni problem što mnogi njegovi dijelovi nisu provedeni, pa čak nije niti započela priprema za njihovu provedbu. Pritom mislim na bitno snažniju fiskalnu konsolidaciju koja bi podrazumijevala ukidanje neučinkovitih državnih potpora, uskraćivanje socijalnih naknada osobama koje raspolažu značajnom imovinom te izbjegavanje dupliranja naknada iz različitih izvora. Isto tako, mislim i na znatno bolji nadzor nad radom društava u državnom vlasništvu, zatim reafirmaciju privatizacije te potom privatizaciju dijela društava u kojima drža-

va ima vlasničke udjele. Također, mislim i na ozbiljne pripreme za reformu javne uprave, kao i teritorijalno preustroja s reformom sustava lokalne samouprave. Drugim riječima, problem nije u lošim rezultatima provedenih mjera, nego u nedostatku rezultata.

Negativni trendovi nastavljeni su unatoč programu ekonomskog oporavka.

Kao što sam rekla, program nije dao pozitivnije učinke jer je samo djelomično proveden. Uzroka ima mnogo i u velikoj su mjeri povezani s funkcioniranjem i organizacijom vođenja ekonomske politike – odluke se donose sporo, kapacitet za pripremu novih i analizu postojećih mjera javnih politika je nedovoljan, a suradnja i koordinacija između tijela državne neadekvatna.

Zbog čega program nije dao pozitivnije učinke, prema Vašem mišljenju?

Mislim da je ključni uzrok nepoduzimanja određenih mjera povezan s nastojanjem vladajuće koalicije da se ne zamjeri različitim segmentima svog biračkog tijela. To je duboko pogrešno jer je, s obzirom na to da sadašnju Vladu čini koalicija različitih stranaka, biračko tijelo vrlo heterogeno pa udovoljavanje svim dijelovima tog biračkog tijela znači zadržavanje nezdravog statusa quo. To vodi u gospodarsko nazadovanje i daljnji pad konkurentnosti.

Koju je ulogu zapravo imalo Vladino donošenje Smjernica ekonomske i fiskalne politike za razdoblje 2012.-2014. u srpnju ove godine, koje su naišle na osudu struke?

Možda je presnažna Vaša tvrdnja da su Smjernice naišle na osudu struke, prije bih rekla da su naišle na određeni skepticizam. Naime, taj je dokument naznačio smjer vođenja fiskalne politike koji je objektivno poželjan i svodi se na postupno smanjenje fiskalnog deficita koji se postiže isključivo padom udjela proračunskih izdataka u BDP-u. Ono što je kod Smjernica ocijenjeno problematičnim su nerealistične procjene budućih kretanja BDP-a, te uskraćivanje informacija o budućoj strukturi izdataka. Građani, poduzetnici i ostali dijelovi zainteresirane javnosti žele i trebaju znati koje bi se proračunske stavke, kada bi se postupalo u skladu sa Smjernicama, relativno smanjivale, a koje ostajale iste ili se povećavale. Zbog njihove „maglovitosti“ mogao se steći dojam da takve Smjernice trenutačna Vlada želi iskoristiti kao polugu ostvarivanja svojih političkih interesa, odnosno kao dokaz svoje sposobnosti da uspješno provede Zakon o fiskalnoj odgovornosti.

No, Smjernice možemo gledati i s pozitivne strane – one mogu poslužiti kao sredstvo pritiska na buduću Vladu, pa čak i kao alibi za nepopularne odluke.

Na stručnom skupu 'Inovativnost + Poduzetništvo = Konkurentnost' održanom u rujnu u Osijeku istaknu-

Smjernice možemo gledati i s pozitivne strane – one mogu poslužiti kao sredstvo pritiska na buduću Vladu, pa čak i kao alibi za nepopularne odluke.

Popis poslova buduće Vlade morat će sadržavati mnogo više točaka, a rezultate će trebati ostvariti u prilično kratkom roku.

li ste da, osim velikih infrastrukturnih projekata, Hrvatska nije iskoristila veći dio mogućnosti koncepta javno-privatnog partnerstva. Što je sve potrebno za uspješnu provedbu ovog partnerstva?

Javno-privatna partnerstva temelje se na složenim ugovorima i unaprijed definiranim i isplaniranim pravima i obvezama javnog i privatnog sektora, pa njihova uspješna primjena zahtijeva da se zadovolji niz pretpostavki – od primjerenog zakonskog okvira i stručne institucionalne podrške, do jakog privatnog sektora koji je sposoban ući u dugoročne aranžmane i pouzdano pružati javne usluge, postojanja međusobnog povjerenja između javnog i privatnog sektora, kao i povjerenja javnosti u modele javno-privatnog partnerstva.

Iskustva različitih zemalja pokazala su da je financiranje javnih projekata putem partnerstva javnog i privatnog sektora uspješno tamo gdje tradicionalno postoji veće povjerenje u privatni sektor i privatno poduzetništvo pa logično postoji i veća politička podrška javno-privatnom partnerstvu.

Iako u Hrvatskoj, u formalnom smislu, već dva desetljeća živimo u kapitalističkom sustavu, privatno vlasništvo i poduzetništvo nije u potpunosti afirmirano, te je uvriježeno mišljenje kako privatni i javni interes ne mogu ići ruku pod ruku. Politička retorika pothranjuje uvjerenje da privatno vlasništvo donosi osiromašenje građana, iscrpljivanje resursa i nepravedno bogaćenje uskog sloja stanovništva. Koliko je god to apsurdno nakon otkrivanja niza korupcijskih afera u javnom sektoru, takva retorika još uvijek nailazi na široko prihvaćanje.

Koliko je doista za Hrvatsku značajno jačati konkurentnosti na inozemnim tržištima?

Mislim da bi bilo puno bolje postaviti pitanje – ima li uopće sumnje da je za Hrvatsku od presudne važnosti jačanje konkurentnosti. Struktura hrvatskog gospodarstva danas je zastarjela, hrvatski su proizvodi i usluge, uz rijetke izuzetke, na inozemnom tržištu nekonkurentni i cijenom i kvalitetom. Nemoguće je očekivati bilo kakav ozbiljniji gospodarski rast dok god se to stanje bitno ne promijeni. U tom smjeru treba djelovati nizom javnih politika – od politike državnih potpora i industrijske politike općenito, do porezne, obrazovne, znanstvene i tehnološke politike, politike na tržištu rada te politike poticanja ulaganja.

Nakon što već tri godine proživljavamo ozbiljnu recesiju iz koje nismo uspijevali izići niti kada je to, zahvaljujući izvozu, uspijevalo većini tranzicijskih gospodarstava, vjerujem da smo naučili kako gospodarski rast u budućnosti neće moći više ovisiti o rastu privatne potrošnje niti o investicijama u stanove i ceste, već će morati počivati ponajprije na rastu izvoza.

Što bi za poduzetnike značio raspad eurozone: prilika ili prijetnja?

Vjerujem da će eurozona opstati. Nadam se da će izvući i odgovarajuće lekcije, te da će Unija shvatiti kako za uspješno vođenje zajedničke monetarne politike treba uskladiti i druge elemente ekonomske politike te strogo nadzirati pridržavaju li se članice definiranih pravila. Za domaće poduzetnike koji danas izvoze u eurozoni njezin bi raspad značio veće transakcijske troškove i veće rizike povezane s kretanjem intervalutarnih tečajeva. Osim toga, za same članice eurozone to bi značilo određeni pad konkurentnosti u odnosu na druga velika gospodarstva. Ipak, valja napomenuti da neke procjene govore da, jednostavno gledano, godišnji dobitak od članstva u eurozoni odgovara zaradi ostvarenoj u jednom tjednu.

Ekonomski je institut krajem listopada smanjio svoje prognoze za hrvatsko gospodarstvo u odnosu na prognoze objavljene tri mjeseca prije. Što je dovelo do smanjena prognoza?

Razlozi za smanjenje prognoza rasta za Hrvatsku u 2011. i 2012. godini su dvojak. S jedne strane, dužnička i s njom povezana bankarska kriza u eurozoni smanjila je intenzitet gospodarskog oporavka i perspektivu gospodarskog razvoja u našem neposrednom okruženju, što ima snažan utjecaj na gospodarsku aktivnost u Hrvatskoj preko inozemne potražnje, priljeva inozemnog kapitala i uvjeta financiranja.

S druge strane, pesimizam u pogledu rasta u 2011. i 2012. godini rezultirao je i iz nepovoljnih domaćih gospodarskih kretanja – podatci o industrijskoj proizvodnji, prometu u trgovini, aktivnosti graditeljstva, kao i podatci s tržišta rada jasno pokazuju da se oporavak u Hrvatskoj ne događa. Uzrok tome možemo pronaći u odgađanju provedbe fiskalne prilagodbe, strukturnih reformi i restrukturiranja javnih poduzeća, što povratno utječe na poslovna očekivanja poduzetnika i optimizam potrošača te na taj način smanjuje apetit prema ulaganjima i potrošnji.

Trenutno je neizbježno dotaknuti se izbora. Koji će, prema Vašem mišljenju, biti prioriteti nove Vlade? Što čeka pobjednike izbora?

Nadam se da će buduća Vlada kao prioritete prepoznati povećanje kreditne sposobnosti zemlje putem postupnog i ustrajnog smanjenja fiskalne neravnoteže te poboljšanje ulagačke klime općenito, a osobito poduzimanje vidljivih aktivnosti usmjerenih privlačenju stranih ulaganja. No, popis poslova buduće Vlade morat će sadržavati mnogo više točaka, a rezultate će trebati ostvariti u prilično kratkom roku. Iako su obično političari ti koji građanima u sličnim situacijama obećavaju krv, znoj i suze, ja bih rekla da upravo to očekuje pobjednike izbora – predan, koordiniran i svrsishodan rad, bez puno pohvala i pljeska. ■

Hrvatsko gospodarstvo u 2012.

Analičari iduće godine prognoziraju neznatan gospodarski rast, međutim, hrvatskom je gospodarstvu potreban zamah u industriji i tek tada možemo govoriti o nekakvom rastu gospodarstva.

Pripremila: Aleksandra Zrinušić

